

Šumava

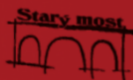
očiama

Vladimíra Horpeniaka

II.

Šumavský místopis

OBSAH

HRADIŠTĚ A HRADY	7
Sedlo u Sušice	7
Vydá šumavský Obří hrad svá tajemství?	9
Velhartice patřily k nejpevnějším hradům v Čechách	13
Dvakrát Žižka obléhal Rabí	16
· Půtu Švihovského prý odnesl ďábel	18
Nejvýše položený královský hrad – Kašperk	21
MĚSTA, SÍDLA, PŘÍRODNÍ LOKALITY	28
Sušice	28
· Zlatá zrnka	29
· Páni z Bogenu	30
· České královské město	31
· Hradby a kamenná deska	32
· Stopy „zlatého věku“ renesance	33
· Kapucíni a milostný obraz v Sušici	35
· Klášter na Horním předměstí	36
· Zázračný obraz	38
· Sušice centrem národního obrození v Pošumaví	39
· Sušice je staletí pod ochranou anděla strážce	41
Dlouhá Ves	44
Petrovice	47
· Středověká svatyně	49
· Záhadná barokní plátna	49
· Strípky historie	50
· Tipy na výlety	50
Albrechtice	51
Svojsice	53
Hory Matky Boží	56
Hrádek u Sušice	57
Zbynice	59
Zdouň	62
Žihobce	64
Žichovice	67
· Nezamyslický újezd	68
· Zámek	69
· Lamberské	70
· Velká mapa panství	71
· Sídlo v blízkosti Otavy	71
· Mocný a vznešený pán v Pošumaví	71

Nezamyslice	73
· „Bílý kostel“ v Nezamyslicích	75
· Nezamyslický obraz	77
· Kaple sv. Erazima v Nezamyslicích	79
Kašperské Hory	82
· O znaku horního města, havířích, privilegiu a jednom královském tažení	83
· Úvahy o urbanismu	89
· Hornická osada	90
· Archeologické nálezy	91
· U bohaté skály	92
· Dnešní město	94
· Hospodářské centrum	96
· V nové době	99
· Kostel středověkých horníků a prastará poutní kaple	99
· Zapomenuté poutní místo	105
· Pověsti od sv. Mikuláše aneb Příběhy pro chvíle, kdy noci jsou temné	106
· Monument královského horního města	110
· Trojlodní bazilika	111
· Krásný oltář	113
· Náhrobky a zvony	115
· Velká monstrance	117
· O regotizaci kostela	118
· Proč právě kohout se otáčí na špičce kostelní věže	120
· Ve stínu chrámu	121
· Pod klenbou zněla hudba	121
· Služebníci boží	122
· Arciděkanství	126
· Kašperskohorská pouť	127
· O autorovi slov Kašperskohorské poutní písně	133
· Radnice v Kašperských Horách	135
· Vzácně dochovaná šatlava	139
· Měšťanský pivovar	141
· Škola, základ života	142
· Kongregace Školských sester de Notre Dame	144
· Krásná Filipína měla tetu v Kašperských Horách	146
· Lokšanův dům v Kašperských Horách	147
· Kateřina Adlerová z Lokšan	147
· O lásce Ferdinanda a Filipíny	148

· Žehnal české zemi i šumavskému městu	149
· Z černé kroniky dávných století	152
· Praní přeměněný v boží muka	153
· Rodáci	155
· Právník a diplomat neklidné doby	155
· Jezuita Leopoldus Grimm	156
· Jeden z posledních tvůrců epochy Franze Kafky	156
· Slavný architekt	159
Rejstejn	160
· Hornická minulost	160
· Ústup ze slávy	162
· Farní kostel	163
· Z kulturní historie	164
Klásterský Mlýn	165
Podlesí – Vogelsang	167
· Jedna z nejstarších skláren střední Šumavy	167
· Bohatí Eisnerové	168
· Smutek věcí opuštěných	169
· Cíle romantických výletů	171
Červená	171
Opolenc	174
· Selská rebelie	174
· Mléko přineslo zisk	175
· Zasloužilá krajanka	176
· Opolenc neztratil kouzlo	177
Tuškov	177
Kavrlík	179
Žlíbek	181
Dolní Dvorce	183
· Vesnice v podhradí	184
· Středověká silnice	185
· Drobné šumavské sídlo	185
Mouřenec	186
· Kamenná stavba	187
· Poslední soud a Ukřižování	188
Svojsč	190
Paště	192
· Přední, Střední a Zadní Paště, německy „Waid“	192
Čeňkova Pila	198
Údolí Vydry	201
· Kamenná moře a vydra říční	201
· Perla Šumavy	202
· Kanál, elektrárna, pateríky	202
· Vodní žínka z Vydry	205
Srní	206
· Kostel v Srní	209
Modrava	211
Královský hvozd	212
Horská Kvilda, Kvilda a Bučina	216
· O Kvildě	221
· Bude mít Šumava a Kvilda nového světce?	225
· Nejvýše položená osada staré Šumavy	227
· Johann Peter	231
· Na Bučinu	231
Dobříš	231
Stachy	234
· O šumavských meteoritech skutečných i domnělých	236
Nicov	238
Přes Nebe, Peklo a Ždánov ke sv. Janu	241
Královský kámen, Javorník a rozhledna	242
Ostružno	244
Strašín	247
· F. D. Merth	251
· Matka milosrdenství	251
Světáci ze šumavského Podlesí	251
Pohorsko	255
Záluží a okolí	258
Hartmanice	261
Kundratice	264
Krajem „ovesných baronů“	266
Dobrá Voda u Hartmanic	269
· Počátky poutního místa	269
· Milostná socha	270
· Zázračný pramen, studánka a lázně	272
· Poutní místo nezaniklo	274
· Skleněný oltář	275
Stodůlky	277
Prášíly	279
Gsenget	283
Zhůří – Haidl am Ahornberg	285
Hůrka	288
Čachrov	292
Javorná	294
Hojsova Stráž	297
Železná Ruda	299
PhDr. Vladimír Horpeniak	303
Výběrová bibliografie	305

Hrad Velhartice patří k nejkrásnějším českým hradům, jeho součástí je unikátní kamenný most se čtyřmi oblouky, JK

V době třicetileté války se vlastníky stávají i cizáctí dobrodružní generálové Baltazar Marradass a Martin de Hoeff-Huerta. Od roku 1743 vlastníla statek rodina Desfoursova, která jej později připojila k blízkému hradeckému panství. Hrad přes pokusy o jeho obnovu však postupně chátral, až se již na počátku 19. století stal částečnou zříceninou. Přesto dodnes láká četné návštěvníky svou monumentální krásou a stavební originalitou.

Hrad byl významně přestavěn v pohusitské době, kdy před starým dvoupalácovým jádrem vznikla nová, nepravidelná přední část. Na nejvyšším místě staveniště je mohutná obdélná věž. Říká se jí Putna, protože jedna z jejích čtyř stěn se dochovala o patro vyšší než ostatní. S čelním palácem jádra ji spojuje mohutný zděný most se čtyřmi oblouky. Takový typ mostu nenajdeme na žádném jiném hradě ve střední Evropě.

V souvislosti se vznikem a rozvojem hradu došlo k proměně místní vsi na městečko, které se připomíná poprvé v roce 1373. V obci představuje nejcnější památku farní kostel Narození Panny Marie románského původu, přestavovaný ve 14. a 15. století, se zajímavými kamenickými pracemi z doby gotiky a zvony z počátku 16. století. Pro tuto svatyni obec s podporou pánů z Rýzemberka pořídila v devadesátých letech 15. století znamenitý gotický oltář – archu se sochou Panny

Marie (Assumpty), reliéfy a malbami, který nyní můžeme vidět v expozici Národní galerie v Praze v prostorách Anežského kláštera. Neméně zajímavou památkou je hřbitovní kostel sv. Máří Magdalény z roku 1373, upravovaný v 16. století. Historici archiváři oceňují jako vzácnost především dochovanou velhartickou městskou knihu, začínající už rokem 1397. Z kulturních dějin je možno si připomenout zprávy o velhartické škole, z nichž nejstarší je již z roku 1396. Řadu desetiletí byly Velhartice s okolím oblíbeným letoviskem vědců, spisovatelů, výtvarníků, hudebníků a zejména předních českých herců jako Václava Vydry, Eduarda Kohouta, Zdeňka Štěpánka a dalších. Mnohé z těchto osobností oceňovaly kulturní prostředí zdejší fary zejména za působení faráře Pavla Janečka, poučeného sběratele knih a výtvarného umění. Skutečným domovem se stalo Velharticko Janu Werlichovi (1905–1980), který tu měl v údolí Ostružné pod kopcem Borkem své letní sídlo. Trávil tu téměř všechny volný čas, horlivě tu rybařil, ale také tvořil své scénáře, povídky i pohádky.

Obyvatelé Velhartic se živili spíše zemědělstvím než řemesly. Přestože zprávy o místní těžbě zlata a stříbra jsou až z roku 1522, je velice pravděpodobné, že hornictví se zde provozovalo už ve 14. století a napomohlo rozvoji městečka. Zajímavou kapitolou podnikání v tomto kraji je i činnost velhartické papírny, založené hrabětem Bedřichem Desfoursem v r. 1784, kde se výroba udržela do počátku 20. století. V posledních desetiletích si Velhartice veřejnost spojuje s místní specializovanou šlechtitelskou stanicí brambor.

VELHARTICE NA ŠUMAVĚ
DOPISNICE KLUBU ČSL ŽENSTVO

Poborské městečko Velhartice ve Velhartické vrchovině na poblednici Klubu čs. turistů, sbírka JN

Kašperk – jádro hradištního areálu od severozápadu, JK

táboritům a později sirotkům. Petr mimo jiné podnikal od Kašperku loupeživé výpady do Bavor na území pasovského biskupa. Dalšími držiteli hradu byli páni Šternberkové, Švamberkové nebo tajemník krále Ferdinanda I. humanista Jiří z Lokšan a další. Od počátku hradu existovalo v jeho okolí hradištní panství s řadou vesnic, které se rozrůstalo až do poloviny 16. století. Roku 1584 rozprodal Rudolf II. většinu tohoto kašperského panství a konečně roku 1617 si celý hrad i se zbytkem panství koupilo od císaře Matyáše město Kašperské Hory. Posledním hejtmanem panství hradu Kašperku byl Jan Precht z Rottenburgu. Od roku 1558 bydlel v Kašperských Horách. Jeho rodinu v místě dodnes připomínají dva kamenné náhrobníky s erby v městském kostele sv. Markéty. Vlastenecký, ale i turistický zájem o hrad probudil svým historickým spiskem o Kašperku doktor Josef Ambrož Gabriel (1820–1880), organizátor a propagátor národního života na Sušicku. Z jeho podnětu bylo v roce 1861 slaveno pětisté výročí hradu. V nové době po roce 1968, kdy hrad převzali do správy plzeňští památkáři, byla na objektu provedena řada rekonstrukčních prací. Po uplatnění restitučních nároků disponuje hradem od roku 1994 opět město Kašperské Hory. I v současné době pokračují na hradu různé opravy, areál pravidelně slouží četným kulturním akcím, dokonce

i svatebním obřadům. Tradicí se stala oblíbená letní představení divadelního spolku Kašpar z Prahy.

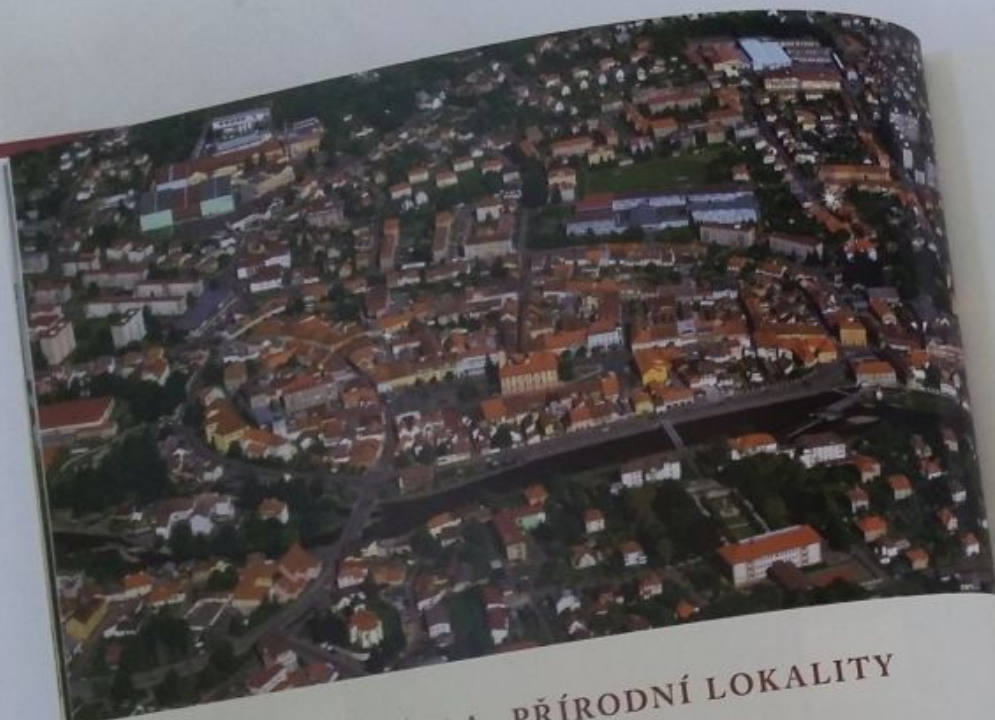
Obě věže hradního paláce se využívají jako rozhledny. Návštěvníkům se z nich otevírá nádherné šumavské panoráma: vrchy Ždánov a Chlum na východě, Obří hrad – Valy, Huťská hora, Roklan, Poledník a Křemelná na jihu, krajina kolem Hartmanic a Dobré Vody s údolím Otavy u Annína na západě a na severu Svatobor nad Sušicí, Sedlo s keltským hradištěm a vpravo od něj průhledy do české kotliny.

Skříňka s letopočtem 1938

Muzeum Šumavy v Kašperských Horách vlastní ve svých sbírkách zajímavý předmět z doby těsně před druhou světovou válkou. Jedná se o dvoudveřovou dýhovanou skříňku o rozměrech cca 52 × 40 × 11 cm. Na čelní straně je velkými číslicemi vyznačen letopočet 1938 a uvnitř se nachází intarzie se znázorněním znaku města Kašperských Hor. Podle muzejních záznamů byla ve skříňce uložena darovací listina na hrad Kašperk pro Adolfa Hitlera. Darování hradu vůdci, ke kterému se v osudném podzimu 1938 rozhodla rada převážně německých Kašperských Hor, mělo být výrazem „vděčnosti za osvobození z cizího područí“ – připojením k Říši. Přestože vlastní darovací listina je dnes nezvěstná, o darování hradu referuje jasně tehdejší německý tisk, například Rheinische Landeszeitung z 25. 11. 1938: „Císařský hrad jako dar Vůdci. Sudetoněmecké město děkuje. Zvláštní služba Rýnských zemských novin. Ste Kašperské Hory 25. 11. (telef.) Městská rada sudetoněmeckého města Kašperských Hor se usnesla, aby hrad Kašperk byl darem převeden Vůdci jako vyjádření díky za osvobození z cizí nadvlády. V následujících dnech navštíví starosta městečka kancelář Vůdce, aby tam předal darovací listinu. Kašperk je od 14. století spojen s dějinami české země a odráží osud obyvatel od doby císaře Karla IV.“ Hitler, dobrý obchodník, ruinu však odmítl. V šumavském pohraničí euforie brzy opadla. Ne snad z odmítnutí daru, ale spíše z toho, že Hitler proti očekávání v těchto spojených sudetských územích tvrdě postupoval proti samotným Němcům, zvláště těm,

Karel Liebscher, Kašperk – vstup do dolního hradu, kombinovaná technika, Muzeum Šumavy

MĚSTA, SÍDLA, PŘÍRODNÍ LOKALITY

Sušice

... město Sušice zvelebili z jakési vísky ti, kteří zlato očišťují ze šterku, obecně u nás zvaní rýžovníci a způsobili, že již dávno nabyla proslulosti města. Ti totiž upozorovali, že vody blízké Otavy od samých pramenů valí množství zlatých zrněk, a proto usoudili, že toto místo jest příhodné pro zřízení domácích krbů. Tudíž urychlili své práce rudně a stavební na suchu, a to s takovou horlivostí, že se brzy velmi pozoruhodně zvěšovalo i jejich jmění i začaté město. Jméno mu bylo dáno od našeho slova sušiti. Bylo zde totiž nutno zrna čerstvě z vody vytažená a hojným propíráním mokrá na slunci sušit."

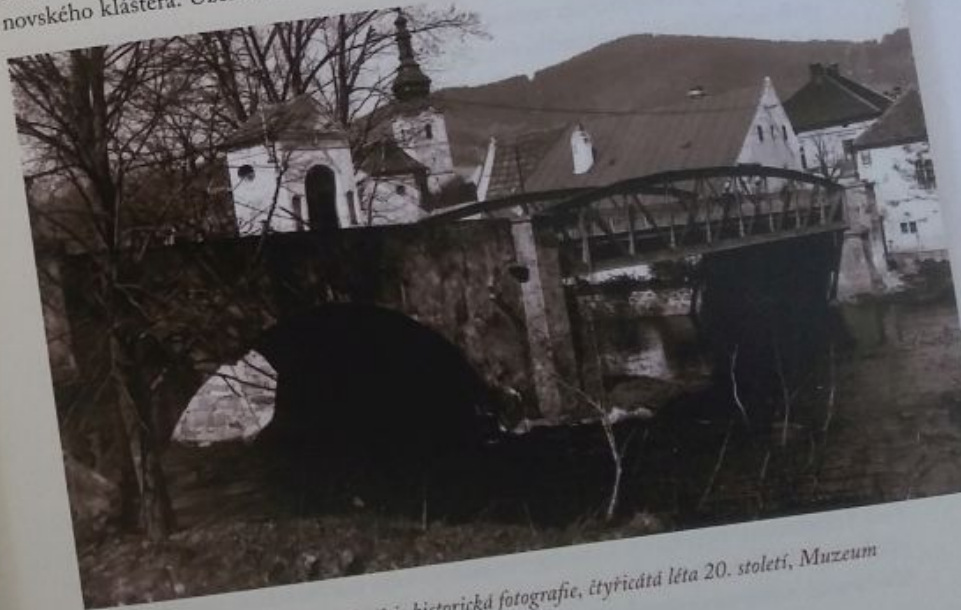
Pavel Stránský, O státě českém, 1643

Přemysl Otakar II. vysadil pootavskou Sušici cíleně jako jednu ze svých pohraničních městských pevností v jihozápadních Čechách. Horní Pootaví bylo sice osídleno poměrně pozdě, ale sama Sušice měla v té době za sebou docela pozoruhodnou minulost jako sídlo na křižovatce dávných dálkových cest u brodu přes řeku. Například v samotné Sušici se našly ojedinělé stopy člověka už z prehistorických dob jako otisky chaty paleolitického člověka na pozemku továrny PAP pod Svatoborem (1961) nebo bronzové kopí na sušickém náměstí (1960).

Cenný byl také starší nález kostrového pohřebiště pod Svatoborem při rozšiřování Scheinostovy továrny roku 1881. Hroby i jejich vybavení dokládají Sušici již od 11. století jako slovanské sídlo s obchodními kontakty s Podunajím, evropským západem i severovýchodem. Stříbrný denár z knížecí vlády potomního krále Vladislava II. (1061–1085) v pravé ruce dětské kostry z pohřebiště je nejen pevným bodem pro datování sušického pohřebiště, ale i dokladem počínajícího přechodu od naturálního hospodářství a naturální směny ke směně peněžní. Právě díky své poloze na křižovatce historických dálkových cest se dávná Sušice stala místem četných obchodních transakcí.

Zlatá zrnka

Bíchy Otavy nelákaly člověka úrodností půdy, ale především písečnými náplavy, v nichž se nacházela v hojném množství zrnka zlata. Rýžováním zlata horní Pootaví náhle ožilo nebyvalým ruchem a rychle se vyrovnávalo krajům dříve kolonizovaným. Oživený a zlatem bohatý kraj pochopitelně záhy přilákal zájem feudálů. Na působení bavorského benediktinského mnicha poustevníka Vintřire – Gunthera († 1045) – v hraničních lesích u jeho poustevny nad Dobrou Vodou (a snad i v Pootaví kolem pozdějšího Rabí) navázal kolonizační zájem z Bavorska i ze strany břevnovského kláštera. Území v oblasti horního Pootaví bylo kolonizováno především

Starý kamenný most s kaplí v Sušici, historická fotografie, čtyřicátá léta 20. století, Muzeum Šumavy

Zdoun – kostel sv. Vavřince, malby provedené pomocí šablon na dřevěném stropu kruchty, 15.–16. století (Hostaš – Vaněk, Soupis)

zervatoře v Oděse, kde založil české kvarteto ve složení Jaroslav Kocian, František Stupka, Josef Perman a Ladislav Zelenka, a později zde působil jako dirigent. V letech 1919–1946 byl dirigentem České filharmonie. V roce 1946 se na deset let ujal Moravské filharmonie v Olomouci jako její hlavní dirigent a umělecký ředitel. Jméno Františka Stupky nese Základní umělecká škola v Sušici, která je hlavním střediskem hudebního života nejen ve městě, ale i v jeho širším okolí.

Žihobce

Mezi nejstarší sídla Pošumaví patří starobylá podhorská obec Žihobce nacházející se osm kilometrů východně od Sušice v nadmořské výšce 543 metrů. První zmínka o ní je už z doby počínající středověké kolonizace kraje prosazované především kláštery. Podle listinného falza ze sklonku 13. století, které se hlásí k roku 1045, získal tenkrát břevnovský klášter od českého knížete Břetislava na Sušicku řadu vesnic, mezi nimi i Žihobce. Středem tohoto darovaného újezdu byly Nezamyslice a kromě Žihobců patřily k němu Žichovice, Hliněný toky, část Podmokel, Dolní Staňkov, Volšovy a clo v Březnici u dřívější Vintířovy poustevny poblíž Dobré Vody u Hartmanic. Tehdejší vznikající osídlení Sušicka tak představovalo klín zabíhající od Horažďovic kolem Otavy a Vintířovy stezky až k oblasti pozdějších Hartmanic.

Podle Augusta Sedláčka v Žihobcích pravděpodobně už ve 14. století stála tvrz a patřila vladkům ze Žihobců. V letech 1350–1368 se připomíná Racek ze Žihobců jako spolupatron kostelů v Bukovníku a Kadově. Místní farní kronika z konce 18. století vypravuje, že prý „Žižka, obléháje hrad Rábský, držitele a kněze žihobecké zavraždil a tvrz zdejší z kořene vyvrátil“.

Zámek v Žihobcích – raně barokní jednopatrová obdélná stavba upoutává členěním svých fasád, JK

V držení žihobeckých statků se vystřídala řada majitelů, byli mezi nimi například Švihovští z Rýzemberka, Koczoové z Dobrše, Lokšanand Iselin, svobodný pán z Lanau, vystavěl v Žihobcích dodnes zachovaný barokní zámek. Konečně roku 1710 přešly Žihobce do vlastnictví knízat Lamberků a byly připojeny k jejich rakouskému a žichovickému panství.

Lamberkové byli starý rakouský, korutansko-kraňský rod, který lze sledovat už od počátku 13. století. Někteří statky v jihozápadních Čechách, mezi nimi Rabí, Žichovice a Žihobce, zakoupil několik let před svou smrtí pasovský biskup, kardinál a diplomat Johann Filip z Lamberku (1651–1712). Nejspíš díky knize Kněžna Káča od žihobeckého rodáka a sušického středoškolského profesora Františka Procházky je z Lamberků nejznámější Gustav Joachim (1812–1862), který žil na svých pošumavských statcích a přátelil se se šumavským spisovatelem Adalbertem

Novorománský farní kostel Proměnění Páně v Žihobcích od západu, PM

po celém těle. Vojáci se domnívali, že žena je také mrtvá, a tak obě těla ukryli pod snopy obilí, vzali peníze ženu našel místní sedlák, napojil ji vodou a ošetřil rány. Nakonec byla žena schopna vstát, hledala pomoc po chalupách, ale v těžkých válečných dobách ji nechtěli přijmout ani v místním špitále. Útočiště našla v jedné opuštěné kůlně, kde bez pití a potravy ležela dva dny na holé zemi. Teprve třetího dne ji přijali v jedné chalupě, kde večer porodila mrtvé dítě. Přišel

za ní místní farář, u něhož vykonala svatou zpověď a přijala velebnou svatost. Jídlo jí pak posílali ze dvora v Žichovicích. „Osmnáct dní tu zůstala, žádného lékaře neměla, sama se bojíla.“ Uzdravila se natolik, že po těch osmnácti dnech se vypravila na pěší cestu k rodičům do svého bydliště, které bylo vzdáleno čtrnáct mil (což je něco kolem 155 km). Ona sama i lidé v jejím okolí viděli v té skutečnosti neobvyklého přežití a uzdravení zvláštní Boží ochranu a Boží zázrak, za který je třeba děkovat Pánu Bohu a Matce Boží Marii. Žena veřejně slíbila, že „každoročně, dokud zdráva a živa bude, tu ke kostelu nezamyslickému předně ke cti Pánu Bohu a blahoslavené Panně Marii putovati bude“.

Nezamyslická Madona z doby po roce 1420 patří k ochranným symbolům celého Pošumaví, JK

Kaple sv. Erazima v Nezamyslicích

Mešní kaple sv. Erazima v Nezamyslicích, původně zasvěcená sv. Karlu Boromejskému, byla založena Jindřichem Libštejnským z Kolovrat v první polovině 17. století. Nachází se na návrší západně od farního kostela, již vně hřbitova. Roku 1860 byla svatyně opravena, interiér nově zařízen a průčelí novogoticky upraveno. Jedná se o raně barokní stavbu na obdélném půdoryse 11,3 x 9 m, zevně půlkruhově, uvnitř trojboce zakončenou, která je sklenutá křížovou hřebinkovou klenbou a v závěru síťovou hřebinkovou klenbou se vzorem poloviční hvězdy. Na počátku 19. století se kaple stala pohřebním místem české větve rodu Lamberků. Souvíselo

Skřípková klenba hvězdatového vzoru z počátku 16. století v lodi kostela v Nezamyslicích, JK

Dr. Čeněk Tomiško se narodil v Čáslavi roku 1915. Velký vliv na něj měla jeho zbožná matka, a tak Čeněk hned po gymnáziu odešel na studia do Nepomucena – papežské koleje pro české bohoslovce v Římě. Již za svých studentských let začal psát poezii, zvláště vynikají jeho básně o Panně Marii, o kněžství a o zasvěceném životě. Je autorem textů řady duchovních písní, snad nejznámější je z nich velič- noční mešní píseň *Rozlette se zpěvy vzbůru*, obsažená i v současném Kancionále českých diecézí. Čeněk Tomiško ještě v Římě dosáhl dvou doktorátů (filozofie a teologie), po vysvěcení se stal profesorem v královéhradeckém semináři. Vedle své učitelské činnosti vyvíjel aktivitu v mnoha katolických spolkách i v pastoraci, pořádal přednášky a literární tvořil. Neměl však dobré zdraví, a tak není divu, že 16. srpna 1949 podlehl zápalu plic. Jeho pozoruhodné dílo básnické i teologické zatím nikdo náležitě nezhodnotil.

Kašperskohorská poutní píseň k Panně Marii

*Naše drahá Boží Máti, k Tobě spěchá věrný lid,
rať se za nás přimlouvati, světu vypros mír a klid.*

*Každé srdce v Pošumaví Tvoji lásku dobře zná,
neb Tvůj úsměv přelaskavý kouzlo nebes v sobě má.*

*Jako dítky v náruč Tvoji kladem svého žití běh,
ruka Tvoje rány hojí, stírá slzy, tiší vzdech.*

*Dej, ať z našich domácností v dálku přechne hříchu stín,
s vírou nechť se poklad ctností zase vrátí do rodin.*

*V mládeži nechť květy bílé poznovu se zaskvějí,
v čistotě a svěží síle vlasti nechť jsou nadějí.*

*Ty, jež nás v svém srdci velkým vyslyšelás tolikrát,
rať i lidu pod Kašperkem, Matko naše, požehnat.*

Nápěv: Tichounce se večer sklání...

Slova: Dr. Čeněk Tomiško (1915–1949)

Kašperské Hory – severozápadní část náměstí s radnicí, kolem 1890, Muzeum Šumavy

Radnice v Kašperských Horách

*„Slunce zasvitlo z roztržených mračen na tři barokní štíty radnice, která je jednou z nejsličnějších architektur na celé Šumavě.
Může to být kulisa do pohádky nebo nazdobený dort v cukrářské vykladní skříni, tolik je na ní překvapivých podrobností, římsíček, kudrlinek...“*

Ladislav Steblík, Země zamýšlená III

Snad nejznámější budovou v Kašperských Horách je místní radnice. Za dobu své existence se stala téměř symbolem tohoto šumavského města. Její průčelí s třemi barokními štíty a věžičkou uzavírá severozápadní stranu prostorného náměstí. Kašperskohorská radnice je volně stojící obdélná jednopatrová budova, která do sebe vstřebala dva středověké domy z 15. století, původně oddělené od sebe úzkou uličkou. Průčelí a štíty od sedmdesátých let 18. století člení bohatě zdobené lizénové rámece. Koncem 20. století byla památka podrobena rozsáhlým stavebním úpravám, které si vyžádaly podrobný stavebně-historický průzkum. K tomuto úkolu významně přispěl erudovaný odborník PhDr. Vratislav Ryšavý z Národního památkového ústavu v Plzni. Jeho práce odhalila řadu zajímavých skutečností a přispěl tak k hlubšímu poznání historie slavné budovy. Památkářský výzkum se zaměřil

Srní – na zápraží, foto M. Nowak před rokem 1940, Muzeum Šumavy

najdeme několik příkladů tradiční lidové architektury, z nichž je nejzajímavější čp. 47 s typickou zvoníčkou.

Z blízkých Hrádků (Schösselwaldu) pocházel otec spisovatele Karla Klostermanna – MUDr. Josef Klostermann – a žili zde jeho příbuzní. Mladý Karel Klostermann, budoucí spisovatel (1848–1923), sem jezdil na prázdniny a celé týdny zde trávil s místními pastevcí početných stád hovězího dobytka. V Srní se také odehrává děj řady Klostermannových románů a povídek. K proslulosti Srní přispěla Hauswaldská kaple, která se nacházela asi dva kilometry jižně od obce v lese poblíž pramene a studánky. Podle tradice tato poutní kaple vznikla na místě, kde se děly zvláštní a podivuhodné věci včetně zázračných uzdravení. Často se vyprávějí příběh dvou žen, které zde překvapil medvěd. Obě ženy se utekly s prosbou o pomoc k Matce Boží a byly tak zachráněny.

V krajině kolem Srní pracovalo hlavně v 18. století několik malých sklářských hutí – v Jelenově, Hluboké (Tiefenthalu), Antýglu a také v Zelené Hoře (Grünbergu), kde kromě dutých skel a barevných korálek k růžencům se vyráběly také umělé skleněné kameny. Je docela možné, že nádhernou barokní monstranci ze Srní z 18. století zdobí právě tyto zde vyrobené barevné skleněné kameny.

V blízkosti Srní se nachází významná technická památka – Vchynicko-tetovský plavební kanál, který byl zřízen v oblasti řek Vydry a Křemelné podle projektu inženýra Josefa Rosenauera (1735–1804). Toto zařízení otevřelo pro lesní hospodářství

stovky hektarů dosud těžbou nedotčených šumavských lesů. Kanál vznikl v letech 1799–1800 poté, co lesní velkostatek Prášily koupil kníže Schwarzenberg. Plavební kanál jako součást otavské plavební soustavy umožňoval dopravu dřeva z vysokých šumavských poloh do horního toku Otavy, protože předtím nebyla možná volná plavba po spodním toku Vydry pro její veliký spád a příliš kamenité dno.

Kostel v Srní

Farní kostel Nejsvětější Trojice v Srní svou věží s typickou cibulovitou bání už přes dvě století tvoří neodmyslitelnou dominantu okolní horské obce nad údolím říčky Vydry. Srnský kostel vznikl v době, kdy právě okolní krajina nebývale ožila provozem tenkrát nového plavebního kanálu, který umožňoval využívat až dosud nedotčené lesní bohatství centrální Šumavy. Rostl počet obyvatel, a tak bylo třeba nahradit dosavadní malý a již nepostačující dřevěný kostelík z roku 1789 větší zděnou stavbou. Místní farnost zahrnovala na počátku 19. století kromě vlastního Srní také Sedlo, Hrádky, Zelenou Horu a Vchynice-Tetov. Základní kámen pro nový kostel se kladl 3. května 1804. Nový farní chrám, stavěný hlavně z prostředků náboženského fondu, stál už po roce, požehnan byl 11. srpna 1805. Slavnostní posvěcení – konsekraci – provedl až po dvou letech, 15. srpna 1807, první budějovický biskup Schaaffgotsche.

Kamenný dům v Horních Hrádkách u Srní (Schösselwald). Zde bydlela teta spisovatele Karla Klostermanna Teresie Schulhauserová, snímek z roku 1947, Muzeum Šumavy

svou realistickou prózu Světák z Podlesí, život cirkusáků z Pošumaví vynikajícím způsobem zachytil Eduard Bass v románu Cirkus Humberto. Světáctví, nebo konkrétněji cirkusáctví, zde vzniklo především z důvodů sociálních. Krásný, ale chudý kraj neposkytoval dostatek možností k řádné obživě, a tak zvláště od osmdesátých let 19. století postihla Šumavu vlna vystěhovalectví, často až do vzdálené Ameriky. V 19. a první polovině 20. století řada mužů odcházela za sezónní práci. Vytvářeli party zedníků, fasádníků, dělníků v cihelnách, cukrovarech a také pracovníků na chmelnicích. Velká část těchto lidí našla uplatnění u cirkusů. Pracovali často jako stavěči cirkusových stanů – „tentáci“ –, které vedl „celtmajstr“, dále jako krmíči zvířet v cirkusových zvěřincích a také jako krejčí. Cirkus, to bývala velká podivná a nových efektních kostýmů a uniforem nebylo nikdy dost! Řada pošumavských cirkusáků se často zapojovala do vlastní cirkusové produkce jako akrobaté, provazochodci, žongléři, klauni, krotitelé zvířet... Ve sbírce starých cirkusáckých památek v Muzeu Šumavy mne snad nejvíce fascinuje sice zažloutlá, ale pohádkově kouzelná fotografie orientálního krotitele slonů v indickém turbanu z Lazen u Strašina. K slávě cirkusového umění doma i ve světě opravdu významně přispěli lidé z našeho kraje. Z neznámějších lze připomenout jméno rodu Kludských, kteří pocházeli z Bukovniku.

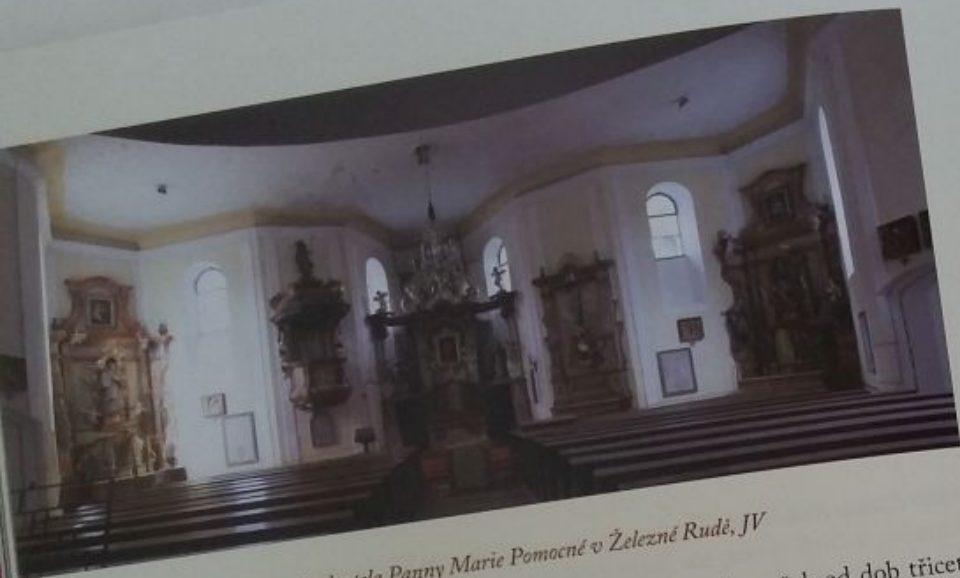
Cirkusová kapela složená převážně z pošumavských světáků, historické foto ze soukromého archivu Muzeum Šumavy

Světáci – cirkusáci z Ostružna a okolí u maringotky, třicátá léta, z rodinného archivu paní Marie Reindlové z Kašperských Hor, repro Muzeum Šumavy

Cirkusáci z Podlesí, to byli především muzikanti! Jejich umění našlo uplatnění zejména v cirkusových kapelách. Dávná korespondence a vzpomínky pamětníků oživují jména kapelníků, jako byli Tomáš Rožánek, František Marek, Josef Vápeník či Růžička, Chalupný, Mužík, Trnka... Staré fotografie nám do dnešních dnů dochovaly podoby cirkusových hudebníků se jmény Voldřich, Kovařík, Marek, Dušek, Siegl, Jakoubek, Junek, Rožánek, Kolář, Žilka, Rus, Uhlík, Polata, Setlík, Kolář, Novák, Pešák a další. Byli to lidé hlavně z Ostružna, Nezdic, Strašina, Pohor- ska, Rozsedel i jiných šumavských obcí, například ze Stach nebo Čkyně. S cirkusy jako Hagenbeck, Krone, Kludský, Sarasanni, Schneider, Busch, Gleich, Medrano či Strassburger procestovali téměř celou Evropu. Nejvíce pobývali v Německu, Švýcarsku, ve Francii, Holandsku, Belgii, rovněž v severovýchodních zemích, ale také v teplé a slunné Itálii, dokonce se dostali až k Neapolskému zálivu. Na svých cestách prožili mnoho zvláštních příhod a dobrodružství. Svými zážitky a historkami okoreněnými zvláštním druhem cirkusáckého humoru pak v zimě bavili své spoluobčany.

od narození žije a působí v Kašperských Horách

Barokní interiér farního kostela Panny Marie Pomocné v Železně Rudě, JV

Lucas Cranach starší. (Je zajímavé, že Cranachův originál se však od dob třicetileté války v Pasově nenachází, ale je vystaven v kostele sv. Jakuba v Innsbrucku.) Ikonograficky jde o variantu Eleusy – Madony něžně milující.

Údajně nejstarší zachovalou stavbou Železně Rudy je zámeček postavený v roce 1706 původně jako letní sídlo hrabat Nothaftů. Dnes je tady umístěna expozice historických motocyklů a loutek. K navštěvovaným místům Železně Rudy patří také rázovitá kaple sv. Antonína a Křížová cesta s kaplí sv. Anny. Oblíbeným cílem turistů je také místní Muzeum Šumavy. Nevelkému muzeu dala základ rodinná sbírka sklářského rodu Abelů, zahrnující především historické sklo, nábytek, rodinné portréty a také obrazy Klostermannovy neteře – malířky Ernestiny Jelinekové, narozené roku 1884 v Kašperských Horách. Rodinná sbírka byla uložena ve vile, kterou v roce 1887 postavil poslední příslušník rodu – Křištof Abele. Těži-

štěm expozice jsou vzácné ukázky výrobků místního sklářství. Významný sklářský rod Abelů nám tu připomínají nejen historické portréty, rodinný dobový nábytek, ale také kdysi proslavené obrazy na skle se zrcadlovým pozadím od malíře Vincence Jankeho z počátku 19. století. Pozornost návštěvníků si také zaslouží část expozice věnovaná šumavskému železářství a hamernictví.

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy vystudoval historii, ukrajinštinu a dějiny umění, dále v letech 1989–1993 absolvoval opět na FFUK postgraduální studium dějin umění ve specializaci Umělecké dílo minulosti. V sedmdesátých letech byl zaměstnán v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, později působil jako učitel. Od roku 1976 pracuje jako historik Muzea Šumavy v Sušici a Kašperských Horách. Věnuje se regionálním dějinám, historií kultury a umění. Hodně energie věnuje popularizaci historie, přednáškové a výkladové činnosti, spolupracuje s badateli a studenty, historiky, restaurátory, výtvarníky a fotografy, rozvíjí kontakty s muzejními kolegy v Bavorsku. Už tradiční je jeho spolupráce s medií včetně Českého rozhlasu a České televize. Je autorem množství článků i několika samostatných publikací. Spolupracuje s časopisem Vitány host na Šumavě a v Českém lese nebo s nakladatelstvím Starý most v Plzni. Za sérii příspěvků o zaniklých obcích na Šumavě v roce 2007 získal cenu PRIX NON PEREANT syndikátu novinářů České republiky Pro Bohemia a. s. Redakčně připravuje vlastivědné sborníky a doprovodné publikace k výstavám Muzea Šumavy. V Muzeu Šumavy se pravidelně věnuje výstavní činnosti. Spolu s univerzitním profesorem (t.č. prorektorem Univerzity Karlovy v Praze) Janem Roytem již od roku 1992 v Muzeu Šumavy pravidelně

Vladimír Horpeniak u pramene Grantl v Kašperských Horách s osobním apoštolským přezbínáním papeže Benedikta XVI., foto Jiří Novák